

Dara McAnulty

Nuoren luonnontutkijan päiväkirja

Suomentanut Leena Ojalatva

Karisto
Hämeenlinna

Sisällys

<i>Esipuhe</i>	9
KEVÄT	13
KESÄ	69
SYKSY	137
TALVI	185
<i>Sanasto</i>	235
<i>Kiitokset</i>	247

Perheelleni

Esipuhe

Tähän päiväkirjaan on tallennettu minun maailmani tapahtumia keväästä talveen, kotona, luonnossa, pääni sisällä. Kirjassa matkataan Pohjois-Irlannin länsiosissa sijaitsevasta Fermanagh'n kreivikunnasta itäiseen Downin kreivikuntaan. Kirjaan on ikuistettu kodista luopuminen ja muutto uuteen, kreivikunnan ja maiseman vaihtuminen ja toisinaan myös minun aistieni ja järkeni tempautuminen juuriltaan. Minä olen Dara, olen poika, tammenterho. Kun olin pieni, äiti kutsui minua *lon dubbiksi* (iirinkielinen sana mustarastaalle), ja toisinaan äiti käyttää nimeä yhä. Minulla on luonnontutkijan sydän, tulevan tiedemiehen pää ja sellaisen ihmisen luut, joka on jo tällä iällä väsynyt välinpitämättömyyteen ja tuhovimmaan, joita me luontoa kohtaan osoitamme. Näillä sivuilla kuvailen omaa yhteyttäni luontoon, yritän selittää, miten näen maailman, ja kuvailen, miten meidän perheemme yrittää luovia elämän myrskyissä.

Aloin kirjoittaa varsin koruttomassa yksikerroksisessa omakotitalossa. Ympärillä asui perheitä, joiden lapset pidettiin visusti sisätiloissa, ja vanhempia pariskuntia, joiden lapset olivat jo lentäneet pesästä ja jotka siistivät puutarhansa ja nurmikkonsa saksilla – kyllä, olen nähnyt sen omin silmin. Sellaisessa paikassa hahmottuivat ensimmäiset lauseet, siellä haltioituminen kävi kamppailua turhautumista vastaan päiväkirjani sivuilla, siellä kotitalomme puutarha (ainoana koko päättyvän kadun varrella) muuttui kevään ja kesän kuukausina niityksi luonnonkukkineen

ja hyönteisineen ja pitkässä ruohikossa törröttävine ”Bee&Bee”-kyltteineen, ja siellä perheemme – herttaisen piittaamattomana heiluvista verhoista ja naapureiden paheksuvista katseista – vietti lukemattomia tunteja tarkkailemassa lajirunsautta, joka muista puutarhoista puuttui.

Olemme sittemmin muuttaneet muualle ja alkaneet rakentaa kotia maan toiselle laidalle – emmekä suinkaan ensimmäistä kertaa. Lyhyen elämäni aikana olemme asuneet useassa paikassa ja viettäneet eräänlaista paimentolaiselämää. Mutta minne ikinä asetummekin, kotimme on aina täynnä kirjoja, kalloja, sulkia, politiikkaa, kiihkeitä väittelyitä, kyyneleitä, naurua ja riemua. On ihmisiä, joiden mielestä juuret koostuvat tiilistä ja laastista, mutta meidän juuremme levittäytyvät kuin sienirihmasto. Sen säikeet kytkeytyvät yhdessä elettyyn elämään, joten minne menemmekin, olemme aina juurillamme.

Vanhempani tulevat työväenluokkaisista perheistä ja edustavat sukunsa ensimmäistä polvea, joka lähti opiskelemaan yliopistoon ja hankki tutkinnon. Heillä on yhä ihanteita ja uskoa siihen, että maailmasta voi tehdä paremman paikan. Sen vuoksi emme ole rikkaita aineellisessa mielessä, mutta kuten äiti sanoo: ”Olemme rikkaita monessa muussa mielessä.” Isä on – ja on aina ollut – luonnontieteilijä (aiemmin meri- ja nykyään suojelubiologi). Hän on avannut meille luonnon mysteerejä ja herättänyt meissä kiinnostuksen luonnon salaisuuksia ja sen viisautta kohtaan. Äidin urapolku muistuttaa tapaa, jolla hän ylittää puron: hän ei koskaan etene suoraviivaisesti. Hän on työskennellyt musiikkitoimittajana, kolmannen sektorin tehtävissä, yliopistomaailmassa – hän tekee kaikkia kolmea työtä jonkin verran edelleen ja opettaa samalla yhdeksänvuotiasta Bláthnaid-sisartani kotona. Bláthnaidin nimi tarkoittaa ’kukkivaa’. Juuri nyt sisareni on keijukaisiasiantuntija, mutta hän hallitsee myös runsaasti hyönteisiin liittyvää faktatietoa, pitää lemmikkietanoita ja (äidin äimistykseksi) korjaa kaikki talon epäkuntoon menneet sähkö-

laitteet. Minulla on myös Lorcan-niminen veli – ’tulisieluinen’ – hän on kolmentoista. Lorcan on itseoppinut muusikko, ja hän herättää meissä yhtä aikaa ihailua ja hämmennystä. Hän on myös adrenaliininarkkari – sitä tyyppiä, joka laskeutuu vuorenrintettä juosten, hyppii kalliolta mereen ja ylipäänsä kiittää elämän halki neutronitähden vauhtia. Perheeseemme kuuluu myös vuonna 2014 adoptoitu rescue-koira Rosie, väritykseltään tiikerinkirjava vinttikoiria, jolla on mahdollomat ilmavaivat. Me sanomme Rosieta eläväksi sohvatyynyksi, se on loistava kumppani ja stressinlievittäjä. Entä minä, no, minä olen perheen mietiskelijä. Käteni ovat aina likaiset ja taskuni täynnä kuolleita asioita ja (joskus) eläimen ulostetta.

Ennen kuin istuin alas ja aloin kirjoittaa tätä päiväkirjaa, olin jo pitänyt blogia. Kirjoituksistani tunnuttiin pitävän, ja sain useamman kerran kuulla, että minun pitäisi kirjoittaa kirja. Se on aika hämmästyttävää, sillä eräs opettaja totesi taannoin vanhemmilleni, että ”poikanne ei tule milloinkaan selviämään yhdestäkään luetunymmärtämistehtävästä, saati kirjoittamaan itse kappaleellista järjellistä tekstiä”. Mutta tässä sitä nyt ollaan. Ääneni kuplii kuin tulivuori, ja kaikki se, mikä minua turhauttaa tai innostaa, saattaa purkautua ulos, kun alan kirjoittaa.

Perheemme jäseniä ei yhdistä ainoastaan sukulaisuussuhde, vaan olemme isää lukuun ottamatta kaikki autistisia – meidän joukossamme isä on se poikkeava, ja hän on myös se, jonka luotamme avaavan meille paitsi luonnon salaisuudet myös ihmisten maailman salat. Yhdessä muodostamme omalaatuisen ja kaoottisen sakin. Olemme ilmeisesti aika vaikuttavia. Olemme läheisiä kuin saukot pesässään, ja toisiamme vasten painautuneina me raivaamme tietämme tässä maailmassa.

Kevät

*P*imeässä uneni keskeytyvät. Olen uimassa kohti pintaa, melkein jo haukon ilmaa, kun tietoisuuteeni tunkeutuu huilumainen ääni. Huoneeni seinät katoavat. Rako sänkyäni ja puutarhan välillä kapenee, ja lopulta ne sulautuvat yhteen. Kohoan ylemmäs liikahtamatta, unen paino pitää minut aloillani. Sävelet putoilevat rintakehälleni. Nyt näen mustarastaan sieluni silmin, näen kuinka sen testosteroninuolet lentävät ilman halki, kuinka reviiiriä julistavat sonaatit leviävät aamunkoittoon. Uppoudun sinfoniaan, olen hereillä ja ajattelen, ja aivoissani alkaa tuttu hyrinä.

Kevät on kaikkiialla erilainen, mutta minulle taianomaisinta vuodenaajassa on se, miten näkymät ja äänet alati kieppuvat arkeni ympärillä, taivaalta juuristoihin saakka. Kevättä edustaa se sammakko, joka ilmestyi elämäämme pian sen jälkeen kun olimme muuttaneet tähän taloon – ensimmäinen havaintomme oli läikkä sammakonkutua, joka oli jätetty hätäisesti maantielle, koska moderni elämä oli tunkeutunut sammakon näkymättömälle kulkureitille. Huolestuimme niin kovasti, että kaivoimme puutarhaamme turvapaikan: toiveikkaina hautasimme maahan ämpäriin ja täytimme sen vedellä, saviruukunpalasilla, pikkukivillä ja kasveilla ja asetimme siihen puunkarahkoita, joita pitkin sammakko pääsisi kulkemaan ämpäriin ja sieltä pois. Emme tienneet, toimisiko ratkaisu. (Sankoa syvemmän kuopan kaivaminen olisi vaatinut kaivinkonetta, sillä Enniskillenin esikaupunkialueella sijaitsevan puutarhamme maaperä on moreenisavea.) Mutta kuinka ollakaan, seuraavana vuonna

kohtasimme sammakkoystävämme toistamiseen, kun se tanssahteli nurmikollamme ja sai seurakseen lajitoverin. Ne jättivät ämpäriimme lahjaksi sammakonkutua. Olimme riemuissamme, ja ilonkiljahduksemme kantautuivat kotikukkulan juurelle saakka, missä ne peittivät hetkeksi alleen Sligoon tai Dubliniin ajavien autojen äänet ja kilpailivat jopa läheisen betonitehtaan taustamelun kanssa.

Tuttujen asioiden jaksottama ajan kierto tuo mukanaan ihmeitä ja löydettävää, ja vaikka kierto toistuu vuosittain, tuntuu kuin asiat kohtaisi aina ensimmäistä kertaa. Kihelmöivä innostus ei laannu. Uusi herääminen herkistää joka kerta.

Ensimmäisenä maasta nousevat metsäorvokit, samoihin aikoihin kun varpuset nyhtävät sammalta sadevesikouruista ja ilma pörhistyy kuin punarinnan rinta. Voikukat ja leinikit ilmestyvät näkyviin kuin auringonsäteet, ja ne viestittävät mehiläisille, että on vihdoin turvallista ryömiä esiin. Kevät on tarkkailun aikaa, silloin seurataan kaikkea sitä, mikä herää uudelleen eloon. Bláthnaid juhlii kevään tuloa laskemalla pihamaamme kaunokaiset päivittäin, ja kun niitä on riittävästi seppelettä varten, hänestä tulee ”Kevään kuningatar” – jos kukkia jää yli, hän kyhää rannekorun ja sormuksen täydentämään kolminaisuuden. Jossain vaiheessa kaunokaisia on tupsahdellut pihaan niin paljon, että niistä saa koruja ja onnenamuletteja koko viikon tarpeiksi, ja silloin Bláthnaid ripottelee meille kaikille kaunokaislahjoja ympäri taloa.

Minulle on usein kerrottu, että olin aamunkoiton lapsi ja että pienenä heräsin joka aamu jo ennen auringonnousua. Synnyin keväällä, ja elämäni ensimmäisiä aamuja säesti mustarastaskoiraan sonaatti, joka ravitsi kehittyvää ruumistani ja mieltäni. Ehkä tuon linnun laulu oli minulle ensimmäinen kutsu luonnon helmaan. Ehkä se oli kutsumukseni. Ajattelen usein Pyhää Keviniä, Caoimhíniä, näen hänet seisomassa käsi ojennettuna, kämmenellään mustarastaan pesä, jota hän

kannattelee, kunnes ainoa poikanen on oppinut lentämään. Glendalough'n Caoimhín oli erakko, joka etsi rauhaa ja lohtua luonnosta. Vähitellen pyhän miehen luo alkoi hakeutua ihmisiä pyytämään neuvoja ja saamaan opetusta ja erakon ympärille kasvoi luostariyhteisö.

Pidän kovasti Caoimhínistä kertovista tarinoista, ehkä jo sen vuoksi, että Caoimhín on pyhimysnimi, jonka valitsin itselleni vahvistuksen yhteydessä. Vaikka olenkin tätä nykyä sitä mieltä, että konfirmaatio oli ennen kaikkea aikuistumisriitti, pyhimyksen nimi on minulle yhä tärkeä – kenties entistäkin tärkeämpi, sillä Caoimhínin tarina todistaa meidän voimakkaasta taipumuksestamme tunkeutua luonnonpaikkoihin ja muuttaa ihmisen ja luonnon välistä tasapainoa. Ehkä Caoimhíniakin abdisti, kun yhä enemmän seuraajia kerääntyi hänen ympärilleen.

Noiden sävelten rikkaus. Pystyn erottamaan ne joukosta, vaikka ilma olisi tulvillaan laulua. Ne ovat kaiken alku, ne merkitsevät niin monenlaista heräämistä. Mustarastaan laulu vie minut menneisyyteen: olen kolmevuotias ja elelen joko päänsisäisessä maailmassani tai hiipivien, ryömivien, räpyttelevien eläinten keskellä. Niitä minä ymmärrän, ihmisiä en. Odotan, että aamuaurinko alkaisi paistaa vanhempieni huoneeseen. Lorcan nukkuu äidin ja isän välissä. Minä kuuntelen säveliä, ja juuri kun valon ensimmäinen säde saavuttaa ikkunaverhot, ne tulevat. Kultaisista varjoista ilmestyy hahmo, jota olen odottanut: mustarastas, joka laulaa keittiösiiven katonharjalla, se on uljas sanansaattaja nukkuvien ja heräävien yllä.

Kun mustarastas saapui, saatoin huokaista helpotuksesta. Sen ilmestyminen tarkoitti, että päivä alkoi muiden kaltaisena. Oli olemassa symmetriaa. Kellontarkka koneisto. Ja joka aamu kuuntelin ja kosketin varjoja. En halunnut avata verhoja, jotteivät muut heräisi. En missään nimessä halunnut häiritä hetkeä. En voinut pyytää muuta maailmaa liittymään seuraani, sillä se olisi tuonut mukanaan vilskeensä ja vilinänsä, hälynsä,

sekaannuksensa. Niinpä kuuntelin ja katselin – linnun nokan ja ruumiin pieniä liikahduksia, puhelinlankojen suorja linjoja, säikeiden väliin jäävää puolen minuutin taukoa.

Tiesin, että ”minun lintuni” oli koiras, sillä olin kerran, vain kerran, hiipinyt vaivihkaa alakertaan kurkistamaan ulos patiolla johtavista ovista. Päivä oli valjennut ankeana ja harmaana, mutta koiras oli paikalla, niin kuin aina. Laskin ja painoin mieleeni jokaisen tahdin, sitten hiivin takaisin yläkertaan katselemaan varjojen leikkiä verhoilla. Mustarastas oli päiväni airut, jokaisena päivänä ja varsinkin pitkään. Sitten se lakkasi laulamasta ja minusta tuntui, että maailmani romahtaa. Jouduin etsimään uuden tavan herätä päivään, ja sitä tietä opin lukemaan. Ensin luin kirjoja linnuista, sitten jo kaikenlaisista eläimistä. Kirjoissa tuli olla tarkat kuvitukset ja paljon tietoa. Kirjat olivat silta, jota pitkin pääsin takaisin mustarastasuneeni. Ne yhdistivät minut lintuuni jopa fyysisesti. Kirjoista opin, että vain koiraspuoliset mustarastat laulavat niin kiihkeästi ja että linnut laulavat vain jos niillä on siihen syy, kuten reviirin puolustaminen tai kumppanin houkuttelu. Eivät ne laulaneet minulle eivätkä ihmisille ylipäätään. Oli traumaattista menettää mustarastaan laulu syksyksi ja talveksi, mutta kirjoistani opin, että mustarastas tulisi takaisin.

Kevät muuttaa ihmistä sisältä. Kaikki leijuu. Ei ole muuta mahdollisuutta kuin mennä ylöspäin ja eteenpäin. On enemmän valoa, enemmän aikaa, enemmän puuhaa. Jokainen mennyt kevät sulautuu osaksi kollaasia, joka on pakkautunut täyteen merkitystä, täyteen kaikkea sitä, millä on merkitystä. Ja tuo ensimmäinen kevät on piirtynyt muistiini elävästi: siitä alkoi kiinnostukseni sitä maailmaa kohtaan, joka avautui seinien ja ikkunoiden ulkopuolella. Siinä maailmassa kaikki patisteli lempeästi eteenpäin, aneli, että kuuntelisin ja ymmärtäisin. Maailmasta tuli moniulotteinen, ja ensimmäistä kertaa ymmärsin sitä. Aloin aistia jokaisen hiukkasen ja saatoin sulautua maailmaan,

kunnes minä ja ympäröivä tila olimme yhtä. Kunpa tilan rauhaa eivät olisi rikkoneet lentokoneet, autot, ihmisten äänet, käskyt, kysymykset, vaihtuvat ilmeet, nopeatempoinen jutustelu, jota en kyennyt seuraamaan. Eristin itseni metelistä ja metelöivien ihmisten maailmasta. Avauduin vain puiden ja lintujen keskellä ja pienissä, suojaisissa sopukoissa, joita äiti vaistomaisesti ja säännöllisesti etsi minua varten puistoista, metsistä ja rannoilta. Niissä paikoissa minä ilmeisesti annoin jännityksen purkautua kehostani: kallistin pääni keskittyneenä ja totisena ja imin itseeni näkymiä, ääniä.

Yhtäkkiä palaan todellisuuteen ja tajuan, että ulkona on valoisaa ja aamunkoiton kuoro on vaiennut. Lumous on särkynyt. On aika lähteä kouluun. Minulla on tätä nykyä tunne, että asiat ovat muuttumassa. Olen neljännentoista ikävuoteni korvalla, ja mustarastas, päiväni airut, on minulle yhtä tärkeä kuin ollessani kolmevuotias. Janoan yhä symmetriaa. Kaipaen kellontarkkuutta. Ainoa muutos on uudenlainen herääminen: minulle on tullut tarve kirjoittaa päivistäni, siitä mitä näen ja miltä minusta tuntuu. Kaiken tämän luonnon tuhoamisen, kurssikokeiden ja odotusten (suurimmat niistä ovat omiani) keskellä syntyvät nämä vuodatukset, ja niistä alkaa muodostua uusi hammas siihen rattaaseen, joka pyörittää valvetta ja unta ja maailmaa.

Lauantai, 21. maaliskuuta

Maaliskuun saapuminen on aikaa, jolloin värät ja lämpö alkavat hiipiä esiin, mutta kun tänään seison puutarhassa, on kuin olisin lumisadepallon sisällä. Jäiset hiutaleet puraisevat palasen eilisen kirkkaudesta ja vievät sen mennessään. Tällainen takatalvi koettelee puutarhamme lintuja. Ne ovat perheenjäseniämme, joten käyn kiireen vilkkaa ostamassa läheisestä puutarhamyymälästä lisää jauhomatoja keittiön ikkunan alla sijaitseville lintulaudoille. Ne sijaitsevat muutaman metrin päässä talosta, jotta naapureiden yksityisyyden kunnioittamisen ja alueelle tunkeutumisen välinen raja olisi selvä. Vain muutama päivä sitten sinitiaiemme kävivät tutkimassa pesäpönttöjä ja malttamaton linnunlaulu raikui puutarhassa kuin konsertto. Ja sitten kävi näin. Linnut ovat sinnikkäitä, mutta näin suuri pudotus lämpötilassa on huolestuttava.

On vaikea uskoa, että viime viikolla ehdimme jo kuulla lämpimämpien päivien kuiskailun. Istuskelimme ikivanhan tammi-puun oksilla Archdalen linnan maaseutupuistossa, missä isän työpaikka sijaitsee. Monet arvelevat minun perineen rakkauteni luontoa kohtaan isältä. Huomattavan osan tiedoistani olenkin omaksunut häneltä ja hän on opettanut minut arvostamaan luontoa, mutta minusta tuntuu, että yhteys luontoon syntyi jo äidin kohdussa, napanuoran vielä ravitessa minua. Luonto ja kasvatusta – molemmilla oli taatusti osuutensa. Kiinnostukseni luontoa kohtaan saattaa olla synnynnäistä, jotain, mikä on aina ollut minussa, mutta yhteydestä ei olisi tullut osa arkeani, elleivät vanhempani ja opettajani olisi kannustaneet minua ja ellei minulla olisi ollut mahdollisuutta päästä luonnon helmaan.

Dara, nimeni siis, merkitsee iirin kielessä tammea, ja istuesani ylvään puun oksistossa ja tuntiessani tammen sykkeen, tuon elävän olennon, joka on kasvanut Archdalen linnanpuiston maa-
perässä lähes viiden vuosisadan ajan, roikuin kiinni lapsuudessani
kuin hennossa risussa.

Puutarhassa tarkkailen peippoa, jonka harmaalla pääläella erottuu
koristehileeltä näyttäviä hippuja. Lintu istuu sypressimme oksalla,
ja myös ainavihanta puu on puuterimaisen valkoisen lumivaipan
peittämä. Peippo pullistaa persikansävyistä rintaansa, kun sen seu-
raan liittyy pari vihervarpusta – toinen niistä on väriltään sitruunan-
keltaista ja mustaa, toisen hillitymmän keltaisessa värityksessä on
hentoja tinansävyjä. Pihan punarinta on kovin suurta ja mahtavaa,
kuten aina. Se tepastelee pöyhkeänä ympäriinsä ja yrittää torjua
vallananastajat. Aiemmin todistimme puutarhassa neljän koiraan
ja yhden naaraan välistä kahakkaa, jossa nokittiin ja pöllytettiin
höyheniä – punarinnat ovat niin aggressiivisia, että ne saattavat
nokkia kilpailijaltaan pään irti, mutta tuskin ne sellaiseen ryhtyisivät
puutarhassa, jossa riittää siemeniä, pähkinöitä ja finejä talipellettejä.
Ruokaa on yllin kyllin jokaiselle.

Laulurastas hyppii ruutua lumella etsiskellen siemeniä, joita
olemme levitelleet maahan. Se huomaa puoliksi syötyjen ome-
noiden kirkkaanpunaiset kyljet. Nokkimalla se saa omenasta
irtoamaan mehua, ja minua hymyilyttää. Rastas ilmestyy luok-
semme eriskummallisiin aikoihin ympäri vuoden. Aiemmin
moinen arvaamattomuus olisi saanut minut turhautumaan ja
ahdistumaan, mutta olen oppinut ymmärtämään epäluotettavaa
rastasta ja arvostamaan kohtaamisia, joihin ei liity sitoumuksia
eikä odotuksia. No, tavallaan ainakin.

Illalla juhlimme isän syntymäpäivää kuin vanhanaikaista
talven juhlaa: me laulamme ja tanssimme ja soitamme tinapille-
jämme (kehnosti), kiljumme ilmoille säveliä, vaadimme loppua
pimeille päiville ja kutsumme valoa saapuvaksi. Äiti on leiponut
isälle Victoria-sokerikakun, isän suosikin.